

KOMPOST

Strakonický měsíčník o ochraně přírody

červenec 2017

Environmentální akce, reporty, přírodovědná pozorování, ekoporadenské tipy, botanika, zoologie, úvahy, recenze, recepty, tipy na odbornou literaturu i beletrii, zdravý životní styl, náměty na tvořivé činnosti, poezie...

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně
Základní organizace ČSOP Strakonice

Vážení čtenáři,

zdravíme vás u prvního Kompostu druhé poloviny roku. Dnešní úvodní slovo bych rád pojal ve stylu krátkého zamyšlení na téma „proč se rád pohybuji mezi lidmi, kteří aktivně chrání přírodu?“. Navzdory stereotypům, šířeným v některých kruzích, kdy jsou tito lidé chápáni jako zamindrákovaní potíživí, je naopak možno napříč touto skupinou vysledovat mnoho společných pozitivních znaků. Charakteristika bude možná vyznívat trochu cynicky, ale oblast, ve které se pohybujeme, už taková je. V první řadě jsou to jedinci nesmírně psychicky odolní. Kdo to nezažil na vlastní kůži, asi nepochopí, jaké je to dlouhodobě fungovat, zatímco jste trvale zesměšňováni, dehonestováni nebo v lepším případě „pouze“ ignorováni pro vaši schopnost projevit soucit a snahu něco změnit k lepšímu. Dalším společným znakem je určitě smysl pro obrazotvornost a velká vůle - k tomu, abyste dokázali trvale fungovat s vědomím, že to, jak vidíte svět a jste přesvědčeni, že je to tak správně, můžete sdílet pouze s menšinou dnešní společnosti. Vlastnost, která by určitě stála za podrobnější psychologický výzkum, je vysoká regenerační schopnost. Žít v realitě, kde neradostné zprávy matematicky výrazně převládají nad těmi pozitivními, a zároveň každý den sbírat novou energii a čelit novým výzvám bez toho, aniž by to na vás bylo výrazněji znát, to už chce trochu kuráže. A v neposlední řadě nalezneme také upřímnost v jejich počinání. Neexistuje totiž příliš postranních úmyslů, které byste mohli v ochraně přírody mít a využít je ve svůj vlastní prospěch. Ve výčtu by se dalo pokračovat asi ještě dále, ale to není smyslem. Píšu to proto, že všechny tyto vlastnosti obdivuji a vždy budu rád s těmito lidmi spolupracovat. I když je jich zatím pouze hrstka. O to víc si jich vážím.

Z obsahu tohoto čísla:

Poslanci schválili zákaz.....	2
Rudolfovska přírodní zahrada.....	2
Blokáda se snaží zabránit.....	3
Jak si usnadnit bezodpadové.....	4
Za co můžou čápi.....	5
Sníme naši planetu - 1. díl - Úvod.....	6
Jak chovám čmeláky (1. část).....	7
Hurá na výlet s Enviroskopem - 2.....	9
Ptáci a sklo.....	10
Ptakotrudka rorýsí.....	11
Večer s dokumentem - 41. díl.....	11
Vzácná vůně sena.....	13
Hana Librová: „Pestří a zelení“.....	14
Země, voda, vzduch a oheň.....	15
Koloběžka - radost pro každý věk.....	15
Příspěvek do soutěže o předplatné..	16
V krajině domova.....	16
Nízkosacharidová rostlinná „dieta“ ..	17

nebo v lepším případě „pouze“ ignorováni pro vaši schopnost projevit soucit a snahu něco změnit k lepšímu. Dalším společným znakem je určitě smysl pro obrazotvornost a velká vůle - k tomu, abyste dokázali trvale fungovat s vědomím, že to, jak vidíte svět a jste přesvědčeni, že je to tak správně, můžete sdílet pouze s menšinou dnešní společnosti. Vlastnost, která by určitě stála za podrobnější psychologický výzkum, je vysoká regenerační schopnost. Žít v realitě, kde neradostné zprávy matematicky výrazně převládají nad těmi pozitivními, a zároveň každý den sbírat novou energii a čelit novým výzvám bez toho, aniž by to na vás bylo výrazněji znát, to už chce trochu kuráže. A v neposlední řadě nalezneme také upřímnost v jejich počinání. Neexistuje totiž příliš postranních úmyslů, které byste mohli v ochraně přírody mít a využít je ve svůj vlastní prospěch. Ve výčtu by se dalo pokračovat asi ještě dále, ale to není smyslem. Píšu to proto, že všechny tyto vlastnosti obdivuji a vždy budu rád s těmito lidmi spolupracovat. I když je jich zatím pouze hrstka. O to víc si jich vážím.

Foto -jj-

Přejeme vám v nadcházejícím létě mnoho pohodových chvil s těmi „správnými lidmi“, váš Kompost. -jj-

Ohlédnutí

Poslanci schválili zákaz kožešinových farem

Prozatím velkého vítězství dosáhli všichni milovníci zvířat a odpůrci jejich naprosto zbytečného týrání pro módní výstřelky. Sněmovnou prošel návrh zákona zakazující v ČR kožešinové farmy po lednu 2019. Zákaz se dotkne byznysu čítajícího 9 farem a 20 tisíc ročně usmrčených zvířat - převážně lišek a norků. Česká republika se tak pravděpodobně připojí k 10 evropským zemím, kde už nyní fungují přímé či nepřímé zakazy chovu kožešinových zvířat. Na straně kampaně stojí podle posledních výzkumů i 83 % Čechů, kteří se zákazem souhlasí. Hlavním argumentem předkladatelů zákona je naprostá zbytnost produktů na farmách získávaných - tedy kožešin pro výrobu pravých kožichů a módních doplňků bund apod. Dále rovněž

Farma Vítějeves, foto archiv organizace OBRAZ

organizaci [OBRAZ](#) (Obránci zvířat), která vyvinula skrze veřejné mínění velký tlak na politiky. Schválení zákona však nebylo ani zdaleka samozřejmostí. Ve hře totiž byla celá řada pozměňovacích návrhů - např. na odsunutí zákona na rok 2023 nebo pouze kosmetické zlepšení podmínek chovaných živočichů. Zajímavé je, že celá řada poslanců změnila svůj názor až ve chvíli, kdy zhlédli záběry skrytých kamer z chovu a usmrcování zvířat, o čemž dobře vypovídá [tato reportáž](#). Nakonec tedy zákon prošel ve třetím čtení drtivou převahou hlasů (132 ze 161 přítomných). Ke konečnému vítězství teď už zbývá pouze souhlas senátu a podpis prezidenta.

Věřme, že celá věc skončí úspěšně a tento způsob využívání zvířat zmizí (alespoň pro ČR) v propadlišti dějin. Velmi významně totiž přispívá i v boji za celoevropský zákaz dovážení kožešinových produktů z mimoevropských zemí. Protože je nasnadě, že prozatím se výroba zčásti přesune do asijských zemí. Zákaz také může posunout pozitivním směrem všeobecný diskurz ve věci vnímání ochrany zvířat a posilování jejich práv. *-jj-*

Rudolfovská přírodní zahrada v plném květu

Jednou z našich velkých společných radostí jsou opakované návštěvy přírodní zahrady Anastazie v Rudolfově. Podívali jsme se sem už několikrát v různých ročních dobách a letos nám to vyšlo pěkně na červen, kdy toho kolem nás kvetlo, bzučelo a poletovalo obzvláště hodně - jak se na začátek léta sluší. Bylo nám tam krásně, ale i smutno, protože na takovém místě si člověk hodně silně uvědomuje srovnání s úpěnlivě vysekávanými trávníky na většině ostatních pozemků. Ty v posledních dnech dostávají pomalu už žlutou barvu a člověk si není jistý, jestli je to kvůli suchu, nebo jestli je snad někdo nezlil herbicidem. Jak se na něco takového může ten který majitel zálibně koukat z okna a chystat se na další nájezd sekačkou? Uměl by ocenit, že zahrada Anastazie vznikla na bývalém poli a že vrátila vyčerpané půdě zpátky chuť do života?

Zdá se, že "núžky se rozevírají": sterilních ploch jako by pořád ještě všude přibývalo, ale zároveň je vidět i větší zájem o ty přírodní, a co hlavně, vznikají už dokonce celá sdružení rodin takto zaměřených. Právě Rudolfov patří k místům, kde se něco takového děje: od letošního jara se pracuje na vzniku osmnácti nových zahrádek a společného rybníčku. V březnu jsme o tom psali (viz [zde](#)) a při našem výletu v neděli 4. 6. jsme aspoň symbolicky přiložili ruku k dílu, když jsme pomohli nosit kartony a sledovali jsme jejich pokládání na zarostlou zem. Následovalo pokrývání slámou a dovádění dětí, kterým splývala práce s hrou, stejně jako dospělým. V tom je totiž další výhoda přírodního hospodaření, že je to činnost tvořivá a veselá, objektivně...

Paní Mgr. Irena Kovářová se nám, jako obvykle, věnovala s přátelskou samozřejmostí. Jako kdyby v její zahradě, kterou s manželem před dvaceti lety založila, vznikalo všechno samo od sebe, s minimálním

úsilím. V době začátků to tak rozhodně nebylo, zato teď už to tak opravdu vychází, protože jedna činnost navazuje na druhou, okolní lidé se nejen učí, ale i pomáhají, přírodní procesy si berou území zpátky pod svou "kontrolu" a určitě se nějak zúročuje i povznesená nálada, která provází nejrůznější slavnosti, kurzy a další aktivity s Anastázií spojené.

Abych to vypověděla popořádku: nejdříve jsme dojeli vlakem do Českých Budějovic, pak autobusem MHD do Rudolfova, ze zastávky jsme zamířili ke kostelu (byl zrovna otevřený a aspoň na chvíli jsme se podívali dovnitř), od něj ve směru dopravní šipky z kopce dolů k Adamovu a po několika minutách jsme už spatřili bílý štít přívětivého stavení, jehož podobu známe z knihy Ing. Stanislava Kováře "Harmonie ekodomu". Říká se mu Slunečnice a je jednou z prvních nízkoenergetických staveb v jižních Čechách. Využívá energii ze solárních panelů a podzemních kolektorů a dobře slouží celé rodině i dnes, po letech, takže může být příkladem pro další zájemce o ekologické bydlení. V jeho blízkosti přibýlo v roce 2012 centrum celostního rozvoje Měsíčnice, což je další energeticky nenáročný (dokonce pasivní) prostor budovaný v duchu feng-shui a perfektně zapadající do okolního idylického prostředí. K oběma domům mohou návštěvy přicházet po "Vilí stezce", která vede kolem plotu k zadní části zahrady a k jednomu ze zastavení naučné stezky. Přečetli jsme si text zasazený mezi fotografie záhonů a jezírka a zopakovali jsme si tím hlavní charakteristiky, které jsou přírodním zahradám vlastní:

- návrat původních rostlin (domácí druhy, staré odrůdy)
- voda jako životodárný prvek (přírodní jezírka)
- akumulční a vsakovací plochy
- travníkové plochy, v části nekosená louka
- užitkové rostliny a bylinky
- útočiště volně žijících živočichů
- přírodní organické hnojení (kompost)
- biologická ochrana rostlin a živočichů
- prolínání části užitkové, okrasné, rekreační a přírodní volná přirozená kompozice aj.

Posadili jsme se do meditační "jeskyňky", popovídali s paní Kovářovou a pak už jsme se procházeli okolním prostorem každý podle svého. Totéž je dovoleno i ostatním návštěvám a všichni tak nějak vědí, jak se zde chovat. Můj muž Vilda s Evinou Legátovou prozkoumali hlavně pestrou zvířenu, zahradníci okukovali vyvýšené i jiné záhony, pro mě byly nejzajímavější stromy a mozaikovitě kosená louka, děti se zabavily nejdříve stavěním z velkých dřevěných kostek různých tvarů, pak se rozběhly k jezírku a zvědavě okukovaly, co se dalo. Bylo nás tam od nás ze Strakonice dvanáct dospělých a dva školáci a každý měl na co se dívat a čím se těšit. Hned jsme se také skamarádili s dalšími návštěvníky, s kterými jsme se potkávali hlavně uvnitř v Měsíčnici. Paní Alena Kučerová nám slíbila další články navazující na ten březnový, a tak se budeme moci průběžně seznamovat s pokroky při budování komunitních zahrad i s novinkami týkajícími se Anastázie.

Ekozahrada a ekodům v Rudolfově, foto -ah-

Při plánování našeho výletu jsme počítali i s přesunem do Hornického muzea, jehož rozšířené expozice rozhodně stojí za vidění. Tuto možnost využili jen někteří z nás, protože čas rychle utíkal a blížil se čas návratu (zase prostřednictvím MHD a rychlíku). Rudolfov je obcí všestranně zajímavou, s unikátním renesančním kostelem, naučnou stezkou, hezkými výhledy a s výhodou snadné dostupnosti pomocí veřejné dopravy - a tak se sem určitě zase někdy znova vydáme.

Rozšířený zápis z výletu s přírodovědným pozorováním jedné z účastnic si přečtete [zde](#). -ah-

Překopávky

Blokáda se snaží zabránit devastujícímu kácení v Bělověžském pralesě

Situace, která se nyní odehrává v jednom z nejcennějších evropských pralesů, velmi připomíná šumavský příběh z let nedávno minulých. Avšak v daleko větších a dramatictějších rozměrech. Svou pointou však Šumavu zcela jasně kopíruje.

Pojďme si shrnout základní fakta. Bělověžský prales je jedním z posledních a největších pozůstatků původního lesa mírného pásu Evropy. Je zařazen do seznamu světového dědictví UNESCO a jeho část podléhá nejpřísnější formě ochrany, kde jsou zásahy v podobě rozsáhlého kácení vyloučeny. Prales je domovem mnoha vzácných druhů rostlin a živočichů. V kontextu původu lesa je však největší hrozbou likvidace křehkých původních ekosystémů, které už nikde jinde v Evropě nenajdeme. Polská vláda tak nyní rozhoduje o zničení nejcennějších přírodních fragmentů, které už se ve své podobě nikdy nebudou moci vrátit. V současné době probíhá rozsáhlé kácení ve všech částech pralesa (i v zónách s nejpřísnější ochranou). Argumentováno je zvýšeným výskytem dřevokazné-

Foto archiv organizace Greenpeace

této poslední naději se upínají i ekologičtí aktivisté, kteří se sjíždějí k obraně lesa za pomoci vlastních těl. A to nejen z Polska, ale i z okolních států. Proti postupu vlády se ostře vyhradili nejen vědci, ale i mnohé osobnosti polského veřejného života. Petici proti rozsáhlému kácení podepsaly stovky tisíc Poláků. Probíhající blokádu můžete sledovat a virtuálně nebo fakticky podpořit např. na [těchto stránkách](#), převzaté informace v češtině jsou pak shromažďovány [zde](#). Prostřednictvím mailového kontaktu (miroslav.kutal@hnutiduha.cz) je možno do Polska zkoordinovat i spolujízdu a připojit se k blokádě. **-jj-**

Jak si usnadnit bezodpadové začátky a kde se inspirovat

V [minulém čísle](#) jsme se zabývali tím, jak ve svém životě vyprodukovat méně odpadu (v současné době v ČR vyprodukuje jedna osoba v průměru 300 kg odpadu ročně), jaké jsou důsledky takového životního stylu a v čem spočívají jeho nevýhody. Probrali jsme také alternativy k běžnému nakupování v plastových obalech a kosmetiku a drogerii bez zatěžující chemie. Nyní vám představíme pár odkazů, které by vám měly usnadnit nakupování bez obalů nebo v papírových obalech, ale také ty, které jsou pro mnohé inspirací a motivací.

Nákupy v ČR

Bezobalové obchody v okolí:

Písek - <http://bezvpisku.cz/>

České Budějovice - viz [zde](#) a [zde](#).

Praha - <http://bezobalu.org/>

<http://www.nebaleno.eu/>

<http://kosizob.kosihnizdo.org/>

<https://kralovstvihuti.cz/>

<http://liskamazana.cz/cenik/>

Plzeň - <http://www.cerstvetestovinyjedlik.cz/>

a další obchody po celé republice najdete třeba zde:

<https://www.reduca.cz/bezodpadova-mapa>

Bezobalové e-shopy:

<http://www.pytlci.cz/>

<http://panpekar.blogspot.cz/search/label/O%20Opobchodu>

<http://naturinka.cz/content/o-nas-11>

<http://www.zijemespolu.cz/shop>

<https://eshop.tierraverde.cz/>

<http://www.koreni.cz/>

<http://www.econea.cz/>

Inspirativní weby a videa k zero waste tematice, návody a recepty

- uplynulá konference o zero waste v ČR – videa řečníků: <http://zerowaste.bezobalu.org/>

- [video](#) o odpadech a možnostech jak je zredukovat v domácnosti i ve firmách

- pár, který píše o svém životě bez odpadu, koná workshopy, píše e-booky a prodává

zero waste pomůcky: <http://loveyourhome.cz/>

Jeden z kanadských bezobalových obchodů, foto CC BY 2.0

- blog trojice mladých žen, které žijí zero waste a jejich tipy, recepty, informace, také konají workshopy na konkrétních akcích: <http://www.czechzerowaste.cz/tagged/nulovyodpad>
- [videa v angličtině](#) (*Ize si nastavit titulky v češtině*) Bey Johnson, která je největší propagátorkou zero waste a také autorkou knihy Domácnost bez odpadu, která je plná praktických rad a také jako jediná kniha o zero waste dostupná v češtině.
- [videa v angličtině](#) (*Ize si nastavit titulky v češtině*) Lauren Singer, kde je hodně návodů, jak na zero waste domácnost i cestování.
- 40denní výzvy (viz [zde](#) a [zde](#)), kde krok za krokem zařazujete zero waste prvky do vašeho života.
- výroba domácí kosmetiky a drogerie:
 - <http://www.kosmetikahrou.cz/>
 - <http://www.home-made.cz/>
 - <https://www.stream.cz/porady/homemade>

Zajímavé projekty související s životem bez odpadu

- skupina lidí, kteří zpracovávají potraviny vyřazené buď přímo supermarkety nebo výrobci pouze kvůli tomu, že tyto potraviny neodpovídají „estetickým“ normám EU a zaobírají se tak zbytečným plýtváním jídlem: <http://zachranjidlo.cz/>
- web zabývající se zero waste, cirkulační ekonomikou, udržitelným rozvojem, plýtváním jídla: <http://zajimej.se/>
- web zabírající se využíváním divokých bylin a volně rostoucích rostlin v jídelníčku: <http://www.silaprozivot.com/>
- web, kde běžní lidé mapují ovocné stromy a keře a byliny ve veřejném prostoru ke sběru pro osobní spotřebu: <https://na-ovoce.cz/>
- web mapující studánky po ČR (nač neustále požívat vodu plnou chemikálií): <http://www.estudanky.eu/>
- web mapující bio výrobce v ČR: <http://kamprobio.cz/>

Co by se dalo zařídit ve Strakonících

- workshopy na výrobu drogerie, kosmetiky, hygienických potřeb, pytlíků, tašek
- přednáška o minimalismu domácnosti vedoucímu ke snadnějšímu zero waste
- přednáška o možnostech kompostování
- 1x za měsíc nebo dva udělat úklidovou akci a 2-3x ročně vyrobit z tohoto odpadu něco na způsob [Zdrojovny](#) do veřejného prostoru (lavičky, houpačky, cokoliv na hřištišě) - prostě upcyclace (nevýhodou je najít nějaký úložný a pracovní prostor)
- setkání nadšenců zero waste ze Strakonicka (*prozatím mají jen čerstvě [skupinu na facebooku](#)*) a jejich vzájemné obohacování se.

Anděla Kinclová

Za co můžou čápi

Není to tak dávno (20. 5. 2017), co jsme se s malou skupinkou vypravili na nedalekou přírodní památku PR Radomilická mokřina. Výlet se všem zúčastněným líbil a zvláště jeho zakončení u rybníčku při železniční stanici Záblatičko bylo pikantní. Měli jsme zde možnost kromě červenoseznamového měkkýše levotočky bažinné (*Aplexa hypnorum*) pozorovat hojně skokany zelené formy nebo poslouchat kuňky obecné. Kdo by se sem rád nevrátil?

A tak jsem se rozhodl, že další víkend si případně mohu trasu k tomuto rybníčku zopakovat. Jenže člověk míní a nakonec je vše jinak. Když jsem v brzkých ranních hodinách vyjel a přemýšlel nad vodňanskou krajinou, spatřil jsem mezi obcí Čavyně a

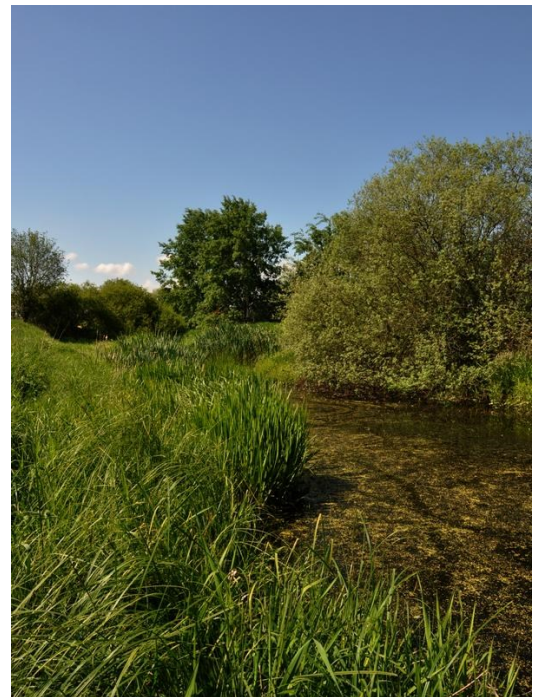

Čápi černí u Čičenic, foto -vh-

Čičenicem. Čičenicem jsem místo na jihovýchod vyrazil na sever. Cesta zprvu šla podél nádraží a u železničního přejezdu náhle zabočila do polí. Asi tudy mnoho lidí nechodí, protože jsem nerušeně mohl pozorovat pasoucí se srnčí zvěř a kousek dál hopkající zajíce. Nakonec jsem putoval mezi poli souběžně s tratí podél aleje plné třešní a o kousek dál jsem ke svému údivu zaslechl hlasité skřehotání plynoucí nad poli od nedalekého Třešňovského rybníku. Studium skokanů by bylo stálo určitě za pokus, ale čáp černý ve skupině je silným lákadlem. A tak jsem za zmiňovaným rybníkem vstoupil do stínu listnatého hájku, který mě dovedl ke kraji pole. A čápi byli na dohled. Dokonce skupina stromů v nedaleké mezi poskytovala možnost přijít ještě blíže. A tak to šlo krok za krokem, až jsem stanul u železniční trati. Mírné nakouknutí přes její těleso - a první ptákem, který mě upozoroval, byla volavka popelavá. Neváhala dlouho a byla hned ve vzduchu. S sebou zvedla i čejku chocholatou. Jen čápi se zdrželi na místě a poodcházeli do porostu řepky. Když jsem se dostal za železniční trať, vyhodnotili mě černí ptáci jako příliš drzého, popo-

skočili na dlouhých nohách a pak už zbyly jen pro fotografa nešťastné zadní záběry. Nad nedalekými Milenovicemi ještě dlouho kroužili, než zmizeli kdesi v krajině.

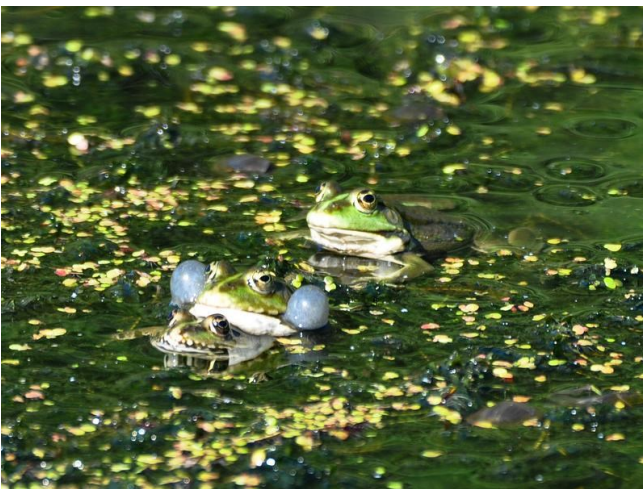
Když jsme jeli okolo tohoto místa vlakem následující týden, byli opětovně pozorováni a popsáni Evou Legátovou v zápisu z výletu ze dne 4. 6. 2017. Jenže to je již jiná kapitola. Skutečností zůstává, že jsem za zmíněnými opeřenci proputoval něco času a cesty, a tak jsem zůstal v této oblasti, protože přes pole se ke mně neslo skřehotání žab. Jeho centrum bylo v rameni řeky Blanice, rozkládajícím se východně od železniční zastávky v Milenovicích. Když jsem se k místu dostal, byl jsem kromobyčejně potěšen množstvím obojživelné žouzele. Ta byla mimořádně ostražitá, ale po 4 hodinách pozorování již na mě moc nereagovala a skokani skřehotaví (*Pelophylax ridibundus*) předváděli své teritoriální honičky a páření. Do toho bylo možno zaslechnout nesmělé kuňkání kuňky obecné (*Bombina bombina*) a při troše ticha i „kvokání“ blatnice skvrnitě (*Pelobates fuscus*). Krásu místa dokresloval zpěv cvrčilky zelené a pod nevelikou vrbou se schovávala kachna divoká. V čisté vodě pokryté hojně lakušníkem a vodním morem kanadským se kromě obojživelníků schovávali velcí okružáci ploští (*Planorbarius corneus*), terčovníci kýlnatí (*Planorbis carinatus*), menší kýlnatci čockovití (*Hippeutis complanatus*) a vřetenovité plovatky bahenní (*Lymnaea stagnalis*).

Rameno Blanice u Milenovic, foto -vh-

Při jednom lovu sítkou mně z ní vypadl vzácný pavouk vodouch stříbřitý

(*Argyroneta aquatica*). Překvapením z očí do očí bylo nalezení červeno-noseznamového velkého vodomila černého (*Hydrophilus piceus*). To vše se odehrávalo za bludičkového poletování drobných zástupců vážek šidélka kroužkovaného, šidélka ruměnného a rychlého letu vážky ploské. Barevnou perlou ze světa brouků byla mandelinka topolová. Čas zde prožitý utíkal skutečně jako voda. Jen škoda, že ne tak pomalu jako v tamním korytu. Cestou k zmiňované železniční zastávce jsem našel kuňky obecné a jejich pulce v zavodněných kolejích po traktoru (o týden později jsem je odtud z manželkou vynášel do jiné strouhy, protože pokračující sucha snížila vodu natolik, že drhli bříšky o bahno).

Skokan skřehotavý, foto -vh-

Na čile tekoucí Blanici jsem pozoroval reje malých rybek a motání motýlic lesklých. Kousek dál jsem v zapomenutém hliníku našel ve vodním bahně něco ploštěnek kalužních (*Dugesia lugubris* cf.) a osamělé terčovníky vroubené (*Planorbis planorbis*). Do příjezdu vlaku

jsem stihl ještě navštívit hřbitov schovaný v nedalekém lese a užívat si jeho stínu. Cesta vláčkem uběhla rychle a vzpomínky zůstaly. Že by zmíněný kout země u Blanice stál za příslib ochrany, netřeba dodávat. -vh-

Sníme naši planetu? – 1. díl – Úvod

Dovolte mi uvést na stránkách Kompostu nový seriál, který by měl v několika následujících pokračováních rozebrat tematiku dopadů produkce potravin na životní prostředí – stručně řečeno, jaké má náš jídelníček souvislosti s poškozováním přírody a co by s tím každý z nás mohl dělat. K tématu jsem posbíral řadu zajímavých materiálů a údajů při přípravě přednášky pro cyklus Science Café a myslím, že by byla škoda se o ně nepodělit.

Doposud je ve většinové společnosti rozšířen polopravdivý pohled na jednotlivá odvětví lidské činnosti a jejich dopad na životní prostředí, tedy jejich ekologickou stopu. Jako největší hrozbu (zejména z pohledu znečišťování) vnímáme průmysl, méně pak energetiku a možná ještě dopravu. Pokud se však zaměříme na rozsah a plošné, dalekosáhlé důsledky, dostává se nám do popředí současný způsob zemědělské výroby. Ve chvíli, kdy do tohoto odvětví zahrneme všechny navazující činnosti související s produkcí, distribucí, zpracováním a spotřebou potravin a podrobíme je kritickému zkoumání, zjistíme, že se jedná o nejvíce destruktivní oblast našeho působení na planetu Zemi.

Důvodů, proč tomu tak je, je hned několik. Množství surovin a výsledných produktů, procházejících tímto systémem, je obrovské. Stačí se zamyslet nad tím, jakou váhu a objem potravin zkonzumuje každý z nás za den, měsíc, rok... To je však ukazatel, se kterým se dá něco udělat pouze zčásti. Ostatní souvislosti (kterými se budeme v rámci seriálu zabývat hlouběji) jsou ještě hrozivější, avšak lépe ovlivnitelné. V celém řetězci dochází k neuvěřitelnému plýtvání – energií, vodou, krmivem a nakonec i samotnými potravinami. Zaměříme se na ztráty na všech myslitelných úrovních a spotřebitelská opatření, která můžeme přijmout v jejich omezení. Systém výroby potravin rovněž významným způ-

sobem přispívá ke skleníkovému efektu, znečišťování životního prostředí cizorodými látkami, produkci odpadů a destrukci ekosystémů. Když odhlédneme od environmentální stránky věci, dojdeme k závěru, že produkce jídla v dnešní podobě (hlavně nerovnováha v jeho distribuci a spotřebě v chudých vs. bohatých zemích) eskaluje globální socio-ekonomické problémy.

Často je rozebírána otázka, kolik lidí je Země schopna uživit. Při současném způsobu získávání potravin už mnoho rezerv nezbývá. Přesněji řečeno: funguje to už pouze na úkor životního prostředí, tedy jakýsi ekologický dluh spočívající v poklesu biodiverzity a devastaci přírody. Na druhou stranu zde existují obrovské rezervy – zejména v nehorázném plýtvání prostřednictvím živočišné výroby. V podstatě tedy máme na výběr. Můžeme vzít rozum do hrsti, uvědomit si, jak vážná je situace a problém začít postupně řešit, anebo pokračovat ještě několik málo desetiletí tak, jako doposud a být ke změně násilím donuceni (patrně dost dramatickými okolnostmi). Odtud tedy poměrně provokativní avšak nikoliv hyperbolický název přednášky a seriálu. V rámci něj se budeme v teoretické rovině zabývat tou první variantou. I když budou prezentována závažná data, výsledkem by měla být poměrně srozumitelná a jednoduchá spotřebitelská doporučení, kterými může přispět k řešení situace každý jednotlivý strávník. V příštím pokračování se podíváme blíže na koncept ekologické stopy ve spojitosti s produkcí potravin. -jj-

Foto -jj-

Jak chovám čmeláky (1. část)

Hned úvodem bych chtěl sdělit, že chov čmeláků nepřináší žádný zisk v podobě medu či propolisu, jak tomu je u včelaření. V mém případě šlo o splnění si dávného snu z dětství a zkoušku, zda se i mně podaří to, co jsem si o chovu čmeláků zjistil na nejrůznějších webových stránkách. Chci též pomoci přírodě, neboť včel i čmeláků potřebných k opylování je stále méně. Byla to také určitá výzva a zároveň i náhoda, že jsem na jedné přednášce o včelaření poznal pana Ing. Radima Kupku, předsedu královéhradeckých včelařů. Od něj jsem získal na jaře 2015 svůj první čmeláčí úlek (budku pro čmeláky, čili čmelín), takže úvodní krok jsem měl poměrně snadno vyřešen. Vše další však bylo složitější a zejména zpočátku časově velmi náročné. Během let 2015 až 2017 jsem si udělal ještě další dvě budky a od letošního dubna mám obsazeny všechny tři úlky. Přesto si netroufám nic ze svých tříletých zkušeností zobecňovat, neboť do duše čmeláka jsem nepronikl a vše, co se mi zatím daří, může být pouze souhra náhod. V následujícím bych proto pouze popsal, jak to dělám se čmeláky já. Nezaručuji ale, že i čtenářům se chov podaří.

Česna na zahradním domku a jejich detail, foto Marcel Kraus

vlhkost tak, že po stěnách stékala voda. Strop úlku tvoří odnímatelná skleněná tabulka, abych mohl čmeláky v hnízdě v klidu pozorovat. Sklo pak kvůli zatemnění přikrývám čtvercem sololitu o něco menším, než jsou vnitřní rozměry úlku. To vše překryji nějakou tepelnou izolací – stačí tabulka minerální vaty, filcu nebo vrstva vyřazeného textilu. Jak jsem již uvedl, úlky – čmelíny mám pod střechou, takže dešti odolné víko není potřebné. Česna mám samozřejmě z venkovní strany zahradního domku. Jsou ve výšce 120 cm od země a 40 cm od sebe (mám na nich i ochranné klapky proti škůdcům). Výška není rozhodující, na webu je obrázek čmeláčích úlků na balkoně nějakého paneláku. Co se mi

Čmelín. Podle mě postačuje dřevěná budka o vnějších rozměrech 24 x 24 x 24 cm. Ti, kdo dělají budky pro sýkorky, nebudou mít s výrobou žádný problém. Z lepené smrkové desky (spárovky) o rozměrech 120 x 30 cm a síle 1,8 cm vyjde akorát jedna budka a moc odpadu nezbude. Jelikož mám úlky umístěné uvnitř zahradního domku, nátěr není potřebný a síla stěn z hlediska tepelné izolace je dostačující. V horní části dvou stěn dělám větrací otvory cca 3 x 6 cm. Zevnitř budky je přelepím pomocí tavné pistole jemnou sítkou, jako se dává do oken proti hmyzu. Zvenku otvory opatřím otočnou klapkou, kdyby bylo potřeba větrání regulovat. Jednu budku mám totiž z laminované dřevotřísky a bez dostatečného větrání se uvnitř srážela

však osvědčilo, je dlouhá cesta pro čmeláky od česna do úlku. Používám k tomu elektrikářský „husí krk“ o vnitřním průměru cca 2 cm. Věřím tomu, že tento tunel čmelákům připomíná krtčí nebo myší díry v zemi. Pokud je „husí krk“ z průsvitného plastu, něčím ho obalím, aby v něm byla tma. Délka je od 40 do 60 cm od česna k budce. Uvnitř pak dalších cca 30 cm včetně jedné rohové zatáčky. Přichyceno vruty, aby „husí krk“ byl u dna. Tím jsme se dostali dovnitř hnízda a zde je, podle mě, první větší problém.

Jak vybavit vnitřek čmeláčího úlku. Na webu jistě najdeme mnoho doporučení, dá se dokonce koupit i hotová vystýlka. V mém případě využívám toho, že každé jaro vyhrabáváme z trávníku mech a starou trávu. Tuto směs nechám trochu oschnout a smíchám ji s rozcupovaným filcem, který kdysi sloužil jako tepelná izolace v naší myčce. Ještě, že jsem neposlechl manželku a některé části myčky nevyhodil. Dále přidám instalatérské konopí nastříhané na délku cca 1–2 cm a také rozcupované. Přesný poměr těchto tří složek nemohu sdělit, protože to dělám „od oka“ a pokaždé jinak. Mech vyhrabaný z trávníku však tvoří minimálně 50%. Touto směsí naplním úlek tak do dvou třetin výšky. V jednom větším úlku jsem filcovými pláty vyložil dno a obložil dvě stěny. Zda to je k něčemu užitečné, zatím nepozoruji. Vystýlkou však vnitřní vybavení čmeláčího úlku v mém případě nekončí. V horní části pod sklem mám přilepenou malou sololitovou destičku, na kterou dávám čmeláčím matkám pro první dny malé víčko se směsí vody, cukru a medu. Dále poblíž umístím ještě malý kousíček včelí plástve s medem (kamaráditi s včelaři se vyplatí) a podle rady z webu i vysušenou myš. Mám v zahradním domku zrní pro slepice a potvory myši mně na ně chodí. Během zimy jich pár skončí v pastičkách a tím možná přispívají k mému úspěšnému chovu čmeláků. Vše, co jsem dosud popsal, by mělo být připraveno do konce března. V dubnu se totiž probouzejí ze zimního spánku čmeláčí matky a čeká nás druhý velký problém.

Kterou čmeláčí matku odchytil a v úlku usadit. Literatura uvádí, že se mají odchyťovat pouze ty matky, které se po probuzení dostatečně nakrmily na květech a začínají létat nízko u země. Nehledají již květy, ale různé skuliny ve zdech a díry v zemi, aby si našly vhodný prostor k založení hnízda. Tyto matky je možno odchytil a nabídnout jim náš úlek, aby ho porovnanaly s nějakým opuštěným myším hnízdem nebo dírou v zemi.

V prvních dvou letech jsem se řídit tímto návodem, abych zjistil, že je to postup časově velmi náročný a dokonce ohrožující mé dosud šťastné manželství. Posuďte sami. Od počátku dubna nám bohatě kvete meruňka na treláži těsně u jižní zdi domu. Na květech jsou desítky, možná stovky krásných čmeláčích královen. Pasou se o sto šest, nebo se vyhřívají na osluněné zdi. Pak odletí někam daleko a hledají vhodné místo k zahníždění v úplně cizích zahradách, jejichž majitelé možná o chovu čmeláků nevědí vůbec nic. V loňském roce jsem strávil na zahradě mnoho dnů se sítkou v ruce a jen koukal, jak matky cucají naše květy meruňky, pierisu nebo mahonie a pak odlétají. Místo k uhníždění hledalo na naší zahradě jen malé procento z těchto matek. A ne každou z hledajících se mi podařilo chytit. Kdybych na zahradě nebyl téměř celé dny zaměstnán rytím záhonů, přesazováním leknínů, čištěním jezírka před příchodem čolků, nátěrem plotu a podobně, neměl bych šanci odchytil dostatečný počet matek. Jeden zdroj uvádí, že v připraveném úlku se usadí průměrně jedna matka ze čtyř. Dále se uvádí, na jak dlouho se má matka v úlku zavřít a jak se pozná podle způsobu vylétnutí z česna, zda se jí úlek líbil a zda se do něj vrátí. Sedíte proto před úlkem, u kterého jste otevřeli po půl hodině výletový otvor, a čekáte další půl hodinu i déle, až matka vyletí. Pokud vyletí z otvoru rovnou čarou pryč, můžete se poohlí-

Detail budky a usazení úlků uvnitř zahradního domku, foto Marcel Kraus

Vnitřek budky s „vybavením“ a detail vystýlky, foto Marcel Kraus

žet po další čmeláčí matce. Pokud létá ve zvětšujících se kruzích čelem k otvoru a obhlíží si místo, je naděje, že se možná někdy vrátí. Slovo někdy ale znamená i za pár dnů. A tak utíkají dny a týdny a vy nevíte, jak to skončí. Běháte se sítkou po zahradě, sedíte před česny a stále vysvětlujete manželce, proč již několik týdnů nemůžete nic jiného dělat. Pokud náhodou svolíte, že opustíte zahradu a zajdete na nákup, jdete k obchodu a zpět těsně podél příkopu, v jedné ruce nákupní tašku, ve druhé sítku na čmeláky. V loňském roce jsem měl dva úlky a rozhodně jsem musel odchytit přes deset matek, než se našly dvě, kterým mé úlky vyhovovaly. Uvědomil jsem si ale, jak dobře jsme si zahradu udělali, neboť na ní od března stále něco kvete, co čmeláčí matky láká. Nedovedu si však představit, jak úspěšný může být někdo, kdo dojíždí k úlům do zahrádkářské kolonie jen párkrát za týden. Nebo má úlky na balkoně a čmeláky musí lovit stovky metrů daleko na nějaké louce, kde toho moc nekvete. Proto jsem si vytvořil vlastní teorii o usazování čmeláčích matek do úlků. Tu vám představím za měsíc v druhé části článku. **Marcel Kraus**

Hurá na výlet s Enviroskopem - 2.

Rozcestník šetrné turistiky na webových stránkách www.enviroskop.cz a ve volně stažitelné mobilní aplikaci Enviroskop představuje další lokalitu na Strakonicku. Dnes vás pozveme na Katovickou horu, kterou obvíjí

romantický Březový potok, a do jejího okolí. Uvidíte zachovalý kamenný Žižkův most,

můžete se vypravit po stopách těžby grafitu nebo se zasnít nad studánkou. Nebude chybět ani bezvadné místo ke koupání.

Katovická hora a její okolí

Přes Katovickou horu vedla v 17. století obchodní stezka a už v 9. století na jejím vrchu fungovalo středověké hradiště. Jeho přítomnost dokládají mohutné valy v lese, které jsou dodnes patrné v nejvyšších partiích kopce. Katovická neboli Kněží hora byla v roce 1985 vyhlášena přírodní rezervací.

Z hory se v minulosti dobýval grafit, který přemísťovali lanovkou přes řeku Otavu do továrny na jeho zpracování – tzv. Grafítky. Protože grafit nedosahoval vysoké kvality, jeho těžba byla na začátku 20. století ukončena. Ještě dnes můžete spatřit šachty, které po těžbě zůstaly. Donedávna byly dokonce zpřístupněné, ale protože se při jejich prozkoumávání několik lidí zranilo (je znám také případ úmrtí), jsou již uzavřeny.

Vyhlídka na jihozápadní straně kopce nabízí pohled na Dolní Poříčí, železniční trať s mostem, Grafítku, řeku Otavu a Březový potok a také na Žižkův most. Tento samonosný most stojí v

Soutok Otavy a Březového potoka, foto Jiří Smrž

Enviroskopu finančně podporuje Jihočeský kraj.

Pozn. red.: Na Katovickou horu byly v minulosti směřovány dva přírodovědné výlety.

Zápisy z nich si můžete přečíst [zde](#) a [zde](#).

Žižkův most a pohled na západní část hory, foto Jiří Smrž

současnosti na suchu kvůli regulaci Březového potoka, ke které došlo na začátku 20. století. Na obzoru můžete spatřit i vrcholky Šumavského podhůří.

Na lokalitu se můžete snadno dostat na kole nebo pěšky po cyklostezce č. 1066 vedoucí z Dolního Poříčí na Strakonice. Autem se nejbližší k lokalitě (1 km) dostanete z Dolního Poříčí. Autobus zastavuje na návsi v Dolním Poříčí asi 1,5 km od lokality. Vlaková zastávka Dolní Poříčí je vzdálená asi 2 km (pokud nepůjdete přímo přes pole, což nedoporučujeme).

V letním období by byla škoda minout jez v Dolním Poříčí, kudy teče příjemně chladná a čistá Otava, která láká také rybáře. Od Sušice bývá řeka celoročně sjízdná. Cyklostezka č. 1066 pokračuje přes Dolní a Horní Poříčí do Střelských Hoštic, kde stojí za to navštívit muzeum řeky Otavy a voroplavy.

Další informace a fotografie naleznete na www.enviroskop.cz. Provoz

Simona Šafarčíková, Krajská síť environmentálních center Krasec, z. s.

Jihočeský kraj

Ptáci a sklo

„Co s tím sklem, co dělí nás?...ta průhledná cize studená pevná hráz...“, to zpívala před mnoha lety skupina Tango a bylo to o překážkách v komunikaci mezi lidmi. Takové symbolické sklo se určitě dá dle refrénu z uvedené písně „rozbít“. Horší je to se skutečnými skleněnými překážkami, které lidská civilizace staví do letu ptákům. Velká okna a zrcadlící se skleněná obložení, průhledné zastávky či prosklené protihlukové stěny jsou mnohdy z pohledu lidí krásné a „vzdušné“, ale když tím vzduchem letí pták, tak se jen málokdy z nárazu do skleněné bariéry vzpomene. Ptáci létají dosti rychle, oči mají většinou po stranách hlavy a před zobák si moc nevidí, ale hlavně průhlednou (transparentní) překážku nevnímají a na zrcadlící se (reflexní) ploše třeba většího okna vidí odraz okolní zeleně, na kterou chtějí proletět. A bum a většinou konec...mrtvolky ptáků pak lemují skleněné bariéry a leží pod okny. Střízlivé odhady mluví o až miliardě ptáků ročně v celosvětovém měřítku. Takže „co s tím sklem?“

U protihlukových stěn a zastávek je zásadní řešení jednoduché. Projektanti a architekti by je měli přestat navrhovat a města či správy silnic instalovat v celoplošně průhledném provedení, které ani z hlediska funkčnosti není nutné. Stačí například pruhy v matovém (neprůhledném a nereflexním) provedení maximálně asi 15 cm od sebe. Už instalovanou průhlednou zastávku mohou po dohodě s obcí pomalovat třeba děti ze školky nebo na ni lze umístit plochy pro reklamy a plakátky (ty průhledné zastávky stejně zbytečně lákají ilegální lepiče různých plakátků nebo sprejery). U reflexních obkladů budov by architekti, investoři i úředníci odborů stavebních a životního prostředí měli myslet na vhodné rozčlenění a podobnými prvky raději šetřit zejména tam, kde je v sousedství ve vzdálenosti méně než 90m zeleň. Případně na sklech použít UV prvky, které ptačí oko jako překážku vnímá a lidské to neruší. Dle optických zákonů se v určitou denní dobu mohou zrcadlit i obyčejná okna. Často se používá silueta dravce, která má ptáky vyděsit a odstrašit. Stejně řešení se volí i na zateplených fasádách. Jediná nepohyblivá silueta na svislé ploše je ale ptákům zcela lhostejná...Fungovat může jediné mnoho hustě vylepených siluet, ale stejně fungují třeba i kolečka, proužky, kytičky. Jen musí vytvořit neprůhlednou překážku na jinak reflexní či transparentní ploše. Proto také musíme případné siluety či jiné tvary lepit vždy zvenčí (při nalepení zevnitř sklo na vnější ploše stejně zrcadlí).

Špaček obecný po nárazu do okna, foto Petr Pavlík

Příčiny i možná řešení kolizí ptáků se skleněnými překážkami detailně popisuje **brožura Kolize ptáků s transparentními a reflexními plochami**, vydaná Českou společností ornitologickou (autoři Lukáš Viktora a Vladimír Dolejský), kterou najdete k volnému stažení [zde](#) a v Kompostu na ní bylo upozorněno v [č. 6/2015](#). Na webu ČSO (www.cso.cz) najdete i mnoho jiných podnětů k ochraně ptáků (ochrana rorýsů, budky, krmítka, napajedla, ptáci a zemědělství, rizika při údržbě zeleně, atd.).

Pozůstatek po střetu holuba se sklem, foto Petr Pavlík

zpracovaných siluet dravců (autor Jan Pražan), které galerie nabízí, a které byly na budově SOŠ Blatná „nahusto“ a tedy funkčně vylepeny na jednom z křídel průčelí školy. K dispozici jsou siluety v provedení černém, zlatém, matném i neviditelném UV (viz [zde](#)).

V případě, že víte o pro ptáky nebezpečné skleněné překážce nebo o plánu její instalace, zkuste kontaktovat odbor ŽP, investora nebo Českou společnost ornitologickou (www.cso.cz), která například nebezpečné zastávky i mapuje: <http://zastavky.birdlife.cz>. Většinou se dá domluvit, jen chytit a nevěřit mýtu jediné siluety. Připomeňme na závěr, že v minulých letech se ve Strakonících podařilo zabránit instalaci navrženého skleněného „zábradlí“ na lávce přes Otavu u pivovaru. Užívejme si tedy zpěvu a pozorování letu ptáků a nevytvářejme a naopak omezujme zbytečné překážky mezi sebou i mezi námi a ptáky.

Petr Pavlík, ZO

ČSOP Blatná, www.cso.cz/blatna

Ptakotrudka rorýsí

Na vlakovém nádraží v Horažďovicích předměstí potkávám každý rok v květnu nebo začátkem června na zdi ptakotrudku rorýsí (*Crataerina pallida*), která patří spolu s mouchami mezi dvoukřídly hmyz, do čeledi klošovití (*Hippoboscidae*). Klošovití jsou paraziti žijící v srsti savců a peří ptáků, s čímž souvisí i jejich neobvyklý vzhled. Mají svrchu zploštělé, nezřetelně článkované a tuhé tělo s malou, téměř nepohyblivou hlavou a silnými nohama s mohutnými drápkami. U řady druhů křídla v různém stupni zakrněla nebo i chybějí. Krev sají upravenými ústními orgány. Ptakotrudka rorýsí by měla být úzce vázána na rorýse obecného (*Apus apus* – viz článek pana Ing. Viléma Hrdličky v [Kompostu č. 5/2012](#)). Na člověka se nepřenáší a není potřeba se jí obávat.

Ptakotrudka rorýsí, foto Eva Legátová

Velmi zajímavé je rozmnožování klošovitých. Samice totiž rodí dospělé larvy, které se hned proměňují v pupária, což je speciální typ kukly. Vývoj larev probíhá v těle samičky ve speciálně upravené, roztažitelné děloze, kde jsou larvy vyživovány „mléčným“ výměškem z přídatných žláz. Mladší larvy získávají kyslík ze stěny dělohy bohatě prostoupené vzdušnicemi, starší larvy se řadí vedle sebe se zadečky otočenými k pohlavnímu otvoru a dýchají vzdušný kyslík. Tato zvláštní forma živorození se nazývá adenotrofní viviparie, a čeleď klošovitých je řazena díky tomuto ojedinělému způsobu rozmnožování spolu s muchulovitými (*Nycteribiidae*) a mušicovitými (*Streblidae*) do skupiny tzv. kuklorodek (*Pupipara*). Pupária se přichycují na tělní povrch hostitelů lepivým povrchem nebo padají na zem, do hnízda či pelechu hostitele. Dospělci se líhnou za 3-4 týdny a hned vyhledávají hostitele. Pohlavně vyžívají asi za měsíc. S ptakotrudkou rorýsí se u nás můžeme setkat v době pobytu rorýsů u nás, tedy od května do září. **Eva Legátová**

Použitá literatura:

BUCHAR, J. a kol.: Klíč k určování bezobratlých, Scientia, Praha, 1995.

MACEK, J.: Svět zvířat XI. Bezobratlí 2, Albatros, Praha, 2001.

STICHMANN, W., KRETZSCHMAR, E.: Svět zvířat kolem nás, Průvodce evropskou zvířenou, Granit, Praha, 1998.

Večer s dokumentem – 41. díl – Odvodňování pevnin = klimatická změna?

V dnešním díle seriálu se vrátíme ke dvěma tématům, o kterých jsme již v rámci něj pojednávali. Povědně (v [č. 1/2017](#)) a globální změna klimatu (v [č. 12/2016](#)). Autorem dokumentu, resp. obsáhlé práce, jenž byla v této oblasti vykonána, je pan Štefan Vaľo – slovenský výzkumník snažící se své teoretické poznatky převést do praxe a zároveň je šířit (i když zatím ne zcela úspěšně) na mezinárodních konferencích.

Velmi zjednodušeně řečeno nabízí pan Vaľo poměrně elegantní a logické vysvětlení globální změny klimatu, která je podle jeho teorie zapříčiněna odvodňováním pevniny – především zemědělské a lesnické půdy. To způsobuje významné narušení malého vodního cyklu, snížení ochlazujícího a akumulujícího účinku v něm cirkulující vody a tedy nárůst globální teploty.

Foto -jj-

S touto souvislostí musíme po vyslechnutí argumentů a představení dat nejrůznějších výzkumů a měření přímo v terénu více než souhlasit. Podle mého názoru však autorovi ubírá na síle jeho teorií až moc černobílé vidění situace, která má dozajisté komplexnější příčiny. V dokumentu (a dokonce i v jeho názvu) je mezi fenomén odvodnění krajiny a globální změnu klimatu dáváno rovnítko, což vyznívá trochu nedůvěryhodně.

Hlavní argumenty jsou však více než přesvědčivé, i kdybychom s nimi uvažovali pouze jako s dílčími faktory nárůstu globální teploty. Štefan Vaľo podrobil důkladnému zkoumání dva jevy:

1) Změny v zemědělské krajině způsobující zrychlený odtok srážkové vody do řek a oceánů – zejména v minulém století prováděné rozsáhlé meliorace a v posledních desetiletích utužení podorničí těžkou technikou a zároveň absencí hluboké orby. Tyto dva principy výrazným způsobem omezují zasakování vody do hlubších vrstev půdy a jejich napojení na systémy podzemní vody. Voda je těmito špatně průchozími bariérami sváděna do říční sítě, což způsobuje rychlé střídání zvýšených stavů vody v tocích a sucha.

2) Hustá cestní síť v lesích, kde dochází opět v důsledku utužených spodních vrstev k přerušení zasakování srážkové vody a jejímu rychlému vyvedení pryč z lesních pozemků do vodoteče.

Oba jevy radikálně zkracují dobu, po kterou zůstává voda v krajině a může kumulovat tepelnou energii. Svou vzájemnou podporou také nepřímo posilují i extrémní meteorologické jevy poslední doby, kdy je

vzduch ze suché a přehříváné krajiny rychleji vytlačován nad chladnější lesy a způsobuje vydatnější nárazové srážky v horských oblastech.

Autor nabízí technicky proveditelná řešení této nepříznivé situace. U prvního jevu zejména znovuzavedení hluboké orby, umožňující lepší zasakování srážek. A také hrázkování melioračních koryt, zvedající hladinu podzemní vody. Na lesních pozemcích pak v několika evropských státech úspěšně odzkoušenou metodu a mnohde ze zákona danou povinnost „rozorání“ nepoužívaných lesních svážnic.

Dokument shrnující uvedený výzkum můžete zhlédnout [zde](#). Detailněji rozebraný druhý jev pak [zde](#). V textu jsou pak shrnuty některé závěry v [tomto článku](#). -jj-

Pozvánky - červenec 2017

Pobočka ŠK Za Parkem zve dospělé i děti:

Přírodovědný výlet na Křemelnu

Sobota 8. 7.: Sraz v 6:40 před nádražím ČD. V 6:53 jede vlak (s přesedáním) do Sušice a pak autobus do Velkého Boru u Srní. Tam nás bude čekat **Ing. Josef Pecka**, profesionální šumavský průvodce (poplatek 100,- Kč - až na místě). Projdeme se podél Křemelné **od stodůleckého mostu do Frauenthalu** (cca 15 km – lze změnit). Zpět se pojedete v 16:03, návrat v 19:05. Více na pobočce Za Parkem (Husova č. 380, 380 422 720).

Strakonické příběhy XLIII.

Úterý 11. 7.: Karel Skalický: Věčná sláva králi a koruně! Drobná výprava do všedního života Strakonice v letech 1865 až 1870. Další vyprávění regionálního historika v rámci rozsáhlejšího strakonického cyklu, doprovázené projekcí různých dokumentů a vyobrazení. Od 18:00 ve společenském sále ŠK (hrad).

Zastavení v čase

Středa 12. 7.: Krátké setkání, ztišení, verše – Karel Nový, poetická próza – Josef Lada. Od 16:30 na pobočce Za Parkem.

Výstavky

Výstavka kvetoucích rostlin na určování (nejen podle knih, ale i s možností konzultace) – v půjčovně v Husově ul. č. 380. **Pokračují i dlouhodobé akce** (Paměť strakonických stromů, Nejmilejší knihy, Burza námětů na cestování aj.). Otevřeno Po a Čt 13–18, St 8–12 hod. kromě pondělí 31. 7. (dovolená). -ah-

Šmidingerova knihovna zve:

Knihovna na cestách

1. - 31. 7.: Půjčování knih, časopisů, denního tisku a jednoduchých stolních her. Místo: venkovní plavecký areál ve Strakonících.

Česká republika na speciálních mapách

3. - 31. 7.: Výstava ukávek z "Atlasu krajiny ČR" - např. klimatické oblasti, procesy změn v krajině, vývoj a změny zaměstnanosti, rozšíření různých druhů živočichů apod. Vstupní hala ŠK na hradě. Více na [webu](#) nebo [facebooku ŠK](#).

Pozvánky odjinud:

Týdny pro divočinu 2017

Plánujete letní dovolenou? **Chtěli byste poznat tajuplné krásy přírody, vidět nevšední scenérie, zažít kouzlo nepoznaného?** Odrazují vás prázdné slogany cestovních kanceláří a dobrodružství vykoupené obří ekologickou stopou? Tak právě pro Vás Hnutí DUHA připravuje již po dvacáté dobrovolnické pobyty v nejdivočejších koutech naší krajiny.

Přidejte se k tradiční akci Týdny pro divočinu, v jejímž rámci se budete moct **aktivně zapojit do praktické ochrany biodiverzity**. Kromě práce čekají účastníci **zajímavé odborné exkurze** do oblastí mnohdy nepřístupných veřejnosti. Navíc nabízíme ubytování a stravu zdarma. Není to snad ta pravá dovolená vašich snů? Pokud ano, vyberte si některou z níže uvedených lokalit, prostudujte si podmínky pobytu a vyplňte přihlášku. Splňte si svůj sen!

Termíny a přihlášky:

- 2. -8. 7. 2017 | Týden pro divočinu na Strakonicku
- 22. -29. 7. 2017 | Týden pro divočinu na Králickém Sněžníku
- 5. -12. 8. 2017 | Týden pro divočinu v Bílých Karpatech, Radějov
- 20. -27. 8. 2017 | Týden pro divočinu na Ščúrnicí

Za každý turnus, na který se přihlásíte, vybíráme vratnou zálohu 200 Kč. Tu uhradíte po přihlášení na vámi vybraný turnus a když na turnus přijedete, tak vám zálohu vrátíme. Pokud se odhlásíte méně jak 14 dní před akcí, tak záloha propadá a bude použita na pokrytí nákladů spojených s administrativou turnusů.

A pokud je vám 16 -26 let, tak se můžete přihlásit na **tradiční tábor Hnutí DUHA Jeseníky s názvem Blažené Osoblažsko** a podílet se na **opravě kostela v zaniklé obci Pelhřimovy v Jeseníkách**. Termín od 21. 8. (pondělí) do 28. 8. (pondělí) 2017. Hlaste se přímo pořadatelům: Jana Sommerová (jana.somm@gmail.com, 737 937 357) nebo Ivo Dokoupil (ivo.dokoupil@tiscali.cz). Podrobnější informace [zde](#).

V případě dotazů se neváhejte obrátit na koordinátorku Týdnů pro divočinu Gabrielu Benešovou: tydnyprodivocinu@hnutiduha.cz.

Drobné smetí

Jaromír Bláha se stal laureátem prestižní ceny

Dlouholetý ekologický aktivista, člen Hnutí Duha a expert na ochranu přírody Jaromír Bláha se stal držitelem Ceny Josefa Vavrouška. Oceněn byl zejména za svůj dlouhodobý přínos v ochraně lesů, divočiny a NP Šumava. Více se dočtete [zde](#).

Na Benešovsku vzniklo rozsáhlé bezzásahové území

V lokalitě Ve Studeném u Samechova na Benešovsku bylo na konci června vyhlášeno již deváté bezzásahové území na pozemcích spravovaných Lesy ČR. Bude mít rozlohu téměř 33 hektarů a důvodem ochrany tohoto území jsou rozsáhlé lesy původní skladby v údolí řeky Sázavy. Více se dočtete [zde](#). -jj-

Literární okno

Vzácná vůně sena

Občas si v knihovně někdo ze čtenářů posteskuje, že se nehodí do dnešní doby a chtěl by žít jindy. Pokyvuju na to tak trochu posmutněle, protože znám poměrně dobře starou literaturu a podle toho, co jsem se dočetla, není podle mě ohledně doby na výběr - je to tak nějak pořád stejné. O co se můžeme i tak snažit, to je jakžtakž slušný život na jakémsi vlastním "ostrůvku", a to ještě musí mít člověk štěstí, aby se mu to vůbec povedlo.

Mám ráda knížku Astrid Lindgrenové "**Děti z Bullerbynu**" s hezkým líčením života na venkově, plném všelijakých radostí pro děti i dospělé. Připomíná mi moji oblíbenou „**Kroniku mého života**“ od Josefa Lady (nebo její zkrácenou a zjednodušenou verzi „Vzpomínky z dětství“), kde se píše o podobných zábavách od jara do zimy, o podobně hezkých vztazích mezi lidmi a krásné přírodě. A ještě podrobněji je to v „Kronice mého života“. Znam ale i ohlédnutí za dětstvím s názvem "**Matka se vdává**", které napsala Moa Martinsonová a které se vztahuje víceméně k té samé době - a žádná idylka to není, naopak. A takhle bych mohla jmenovat jedno období po druhém.

A přece: když si vzpomenu na svého dědu, jak mu to slušelo s kosou a jak jsme mu s bráškou pomáhali pohrabovat a skákali jsme do kupek sena, a když ten pocit srovnám s tím, jak dobu senoseče popisují rozliční autoři, zdá se, že aspoň kousek ráje na zemi se tu a tam prožít dal a dá. Jedna knížka se tak přímo jmenuje - "**Vůně posečené trávy**" (od Ivanky Deváté). Tehdy ještě nebylo tolik alergiků, děti si dělaly v seně jeskyňky a chodby (o tom se hezky píše zrovna v "Dětech z Bullerbynu"), šustilo to a vzduch byl teplý a omamný, babička doma vařila zelňačku a prázdniny se zdály být bez konce. Takhle to asi vidí i kdokoliv jiný, kdo má to štěstí, že u něčeho tako-

vého může být ještě dnes. Určitě je to o moc lepší než poslouchat řev sekačky, čichat zápach rozšmelcovaných rostlin a vidět odlétat vyplašené ptáky, místo aby se procházeli těsně za sekáčem a zkoumali, co sezobnout. Nejlepší na tom je, že tohle ruční sečení, pokud není moc rozsáhlé, nijak přírodě nevádí. Vypadá sice násilnicky, ale podporuje druhovou bohatost a na chráněných územích nahrazuje pastvu. Jinak by lokality zarostly agresivním druhem a bylo by po vzácné květeně.

Botanik Václav Chán nám říká, že svou typickou vůni získává seno od trávy tomky. Druhovým jménem se jí říká vonná a dnes je už čím dál tím vzácnější. Tak podobně, jako je už málo lidí, kteří se obejdou při sečení bez strojů. Jsem moc ráda, že zrovna v naší rodině dokázali dobře kosit nejen dědové, ale i můj tatínek (přesto, že měl těžkou vadu zraku), bratr, můj muž i náš syn... a tak trochu i já, i když mužským se v tom už asi nikdy nebudu umět vyrovnat. Ani svým babičkám, které jistě sekaly jak kosou, tak srpem, tak jak to bývalo běžné.

Josef Holeček, jeden z našich nejvýznamnějších regionálních spisovatelů, se **hned v prvním dílu rozsáhlé kroniky Naši** roze-psal o lásce k rodné zemi a právě o senoseči se zmínil jako o nejhezčím ročním období: *"... Hltavci země nemají piety k ní, jim není svatou... Celá země jest už takovými lidmi znesvěcena. Předstírají, že milují celý svět, všechny lidi, ale vpravdě milují jen sebe a jsou celé zemi cizinci a ona jim. Rodná země, byť byla pouze s píd' velká, naplní lidské srdce nejkrásnější láskou, již je schopno... Nejkrásnější doba roční je kolem Jana Křtitele, v sena. Tu chodí do práce ještě před úsvitem, za rosy. Drou se nepřetržitě celých čtrnácte dnů, a vždy až do soumraku. V těch dnech opanovává celou ves, a zvláště mládež, zvláštní poetické povznesení myslí. Ono je vzpružuje tělesně i duševně. Ono je zásobuje silou a chutí k těžké práci, která jim nastala. Jaké bývají letní noci v sena! Je teplo, ticho, jemný vánek zanáší do vsi vůni schnoucí trávy na lukách, a vůně kvetoucích lip se s ní spojuje, aby proudily až na dno srdce lidského a zmámily je sladkou blažeností..."*

Foto -ah-

-ah-

Hana Librová: "Pestří a zelení"

Recenzi na knihu české socioložky Hany Librové "Pestří a zelení" by bylo možné napsat mnoha různými způsoby. S ohledem na dobu, ve které byla kniha napsána (1994) a na množství a výstižnost informací ji můžeme považovat za jednu ze zásadních porevolučních publikací v oblasti environmentální filozofie a psychologie. Na titul volně navazují knihy "Vlažní a váhaví" (2003) a v minulém roce vydaná kniha "Věrní a rozumní". O těch pojednáme na stránkách Kompostu někdy v budoucnu.

Publikace vychází ze sociologické studie skupiny lidí, kteří žijí principem „dobrovolné skromnosti“. I když informace o nich tvoří hlavní osu textu, z mého pohledu je na vyšší úrovni rešerše nazvaná „Musím žít s ekologickou krizí“, rozebírající historicko-sociologické kořeny našeho (ne)zájmu o ochranu přírody. Autorka prakticky bez obalu již na prvních stránkách dochází k hořkému a víceméně beznadějnému poznání příčin tristního stavu životního prostředí a neveselého výhledu do budoucna. Stojí za ním nadměrná spotřeba každého z nás označená jako konzumismus. Všechny dílčí, i když globální ekologické problémy lidstva jsou pak pouhým důsledkem tohoto modelu. Je tvrdě přiznáno, že se nacházíme v období ekologické krize (i když o tom většina z nás ještě stále pochybuje) a jsou rozebrány i širší důvody, které k tomu přispívají.

„Centralizovaná industriální společnost, princip pasivní, v krátkých volebních obdobích uvažující parlamentní demokracie a zejména tržní ekonomika opírající se o předpoklad trvalého růstu materiálních potřeb lidí jsou základní příčinou současného ohrožení planety; nemohou se stát nástrojem řešení.“

Autorka v úvodu podrobuje rozboru zdroje našeho současného hodnotového zaměření. Snaží se odpovědět na otázku, zda je člověk výsledkem nezdařeného evolučního experimentu. Z tohoto pohledu se člověk nechová jinak než ostatní živočišné druhy (od kterých se snaží tolik odlišovat) – upřednostňuje prosperitu vlastního druhu. Avšak s lidskými nástroji je toto chování destruktivní pro celou planetu. Velmi zajímavý je pohled na vliv židovsko-křesťanské tradice na naši kulturu. Hana Librová jej chápe vzhledem k převažujícímu antropocentrickému pohledu jako jednu z hlavních příčin ekologické krize, avšak vnímá ji i jako jeden z akcelera-torů případné změny lepším směrem.

„Náboženství dokáže naplnit uprázdněné místo v člověku novým a vyšším smyslem. Či spíše obráceně: plní život vyšším smyslem a vymaňuje jej tak z tlaku rostoucích hmotných nároků a potřeb. To je docela pochopitelné, shodneme-li se s psychologem, že konzumismus je reakcí na vnitřní prázdnotu.“

V další části textu jsou hledány a rozebírány možnosti na cestu z ekologické krize ven. Objevují se zde slovní spojení jako „naděje v zoufalství“, „tichá revoluce“ a také konkrétní příklady „drobných korekcí chování obyvatel“ – konkrétně vzdání se automobilu a tvrdých forem turis-

mu nebo posun prostřednictvím změn v našem jídelníčku.

Postupně se dostáváme ke zmiňovanému konceptu "Pestrých a zelených". Jedná se o dvě zkoumané skupiny obyvatel s patrně dost odlišnou motivací, ale podobným šetrným vlivem jejich každodenních životů na životní prostředí. Pestrými jsou zde chápáni lidé nebo rodiny žijící „alternativním“ a skromným způsobem víceméně v důsledku jejich ostatních aktivit. Jedná se často o umělce či osoby činné v kulturním nebo občanském životě, často žijící na vesnicích nebo na samotách. Oproti tomu „zelení“ si podobný styl života zvolili záměrně z osobního přesvědčení. Vzhledem k roku 1994, kdy byla tato sociologická sonda provedena, můžeme nyní pozorovat patrné odlišnosti (a možná i jistý posun?) ve srovnání se situací dnešní. Z některých výpovědí jsem měl silný pocit, že skromný život dotazovaných byl z velké části pouze důsledkem jiných okolností, ne přímo zvolený životní styl. U skupiny „pestrých“ se zdály být mnohé alternativní návyky pozůstatkem pasivního odporu proti minulému režimu. Obrázek nechť si udělá po přečtení každý z nás. Určitě jsou to však zajímavé příběhy. Jedno mají všichni společné – nejedná se v žádném případě o askezi nebo nepříjemné omezování v blahobytu. Naopak se řada z nich shoduje nad obohacením jejich životů v nemateriálních sférách.

Závěrečná část je tvořena rozbořením antropocentrické vs. neantropocentrické ekologické etiky. Rozdíly mezi těmito dvěma pohledy nabízejí odpovědi na mnohé otázky položené v předchozím textu. Kniha je uzavřena působivými vyznáními známých jmen, když nacházejí v určité bezvýchodnosti jistou naději a vnitřní morální zásady.

„Způsob života, který jsme v této knize poznávali, je především osvobodivým pokusem o čestné osobní řešení života ve světě vystaveném ekologické hrozbě. Snad se dá shrnout slovy A. Solženicyna: 'Je možné, že zlo je nutné a že nakonec zvítězí, ale jednej tak, aby neztřížilo skrze tebe a s tvojí pomocí.'“, nebo:

„Když mluví v Talmudu o paradoxní naději, říká rabín Tarfon: 'Není na vás, abyste úkol dokončili; nemáte však též právo před ním ucouvnout.'“ **Kniha je k dispozici ve fondu Ekopradny na pobočce ŠK Za Parkem. -jj-**

Země, voda, vzduch a oheň

Při pravidelném setkávání kantelistů hráváme u nás na pobočce Za Parkem často písničku Josefa Krčka o tom, že „Země a obloha mění svou tvář, hudba však zůstává, zní stále v nás“. Platí to ale i opačně – hudba se neustále proměňuje, Země a obloha zůstávají a při pomyslení na ně se v nás něco důležitého odehrává, co je vzácné a sváteční. A je to i důležité pro náš vztah k přírodě, kterou teď v létě hodně navštěvujeme. Bylo by dobře, aby se to dělo ohleduplně a s úctou.

Hned v jednom z prvních čísel Kompostu ([3/2012](#)) jsme uveřejnili drobné dílko naší kamarádky Ivy Ježkové, které je právě o Zemi. K nim jsme přidali i její báseň o vodě, a protože Iva napsala také o dalších dvou živlech, vzduchu a ohni, dnes bychom se chtěli podělit o ně. Přejeme vám tímto hezké dny volna, aby se vám povedlo je trávit co nejvíc venku a v co nejlepší pohodě. **-ah-**

Foto -jj-

Vzduch

Bez hranic
v čase a prostoru,
svobodný
a všudypřítomný
jsi ty vz-duch.

Oživuješ mne
s ranním svítáním,

s příchodem noci
k odpočinku
ukládáš.

Jsi mým dechem
a můj dech je tvůj.

Oheň

Ohni, dárce proměny,

příteli mé vášně.
Svým žárem spaluješ
a ničíš, co překročilo
svůj čas.

Z tebe nové povstává
a čisté v lásce
se rodí.

Ivana Ježková

Listovka

Koloběžka - radost pro každý věk

Jakožto milovníka ekologických dopravních prostředků všeho druhu mě vždycky potěší, když vidím v krajině někoho na kole nebo v zimě na běžkách, když pozoruju čilé hemžení na cyklostezkách a když se i dospělí prohánějí spolu se svými dětmi. Za našich mladých let by se asi každý podivil, kdyby se k Hurvínkovi přidal při jeho "drandění" i pan Spejbl a teta Kateřina, ale teď už na tom nic zvláštního není. Nejvíc se mi na tom líbí, že čím více lidí nachází zálibu v přesunech vlastní silou, tím méně jich sedá do aut. Ale kromě toho mám ráda i samotnou radost z pohybu, cizího i vlastního. Třeba zrovna ta slavná Hurvínkova koloběžka - kolik jen let mě lákalo na ní také jezdit, ale říkala jsem si, že není proč, když přece můj starý dobrý bicykl je spolehlivý a věrný kamarád a vystačím si s ním. Pak se ale obě naše děti odstěhovaly do Českých Budějovic, často u nich pobýváme a máme to tam blízko k Malši lemované příhodnými cestami, jen se po nich rozjet.

Jsou na rozdíl od našich strakonických hladké, a tak je místní obyvatelé využívají všemi možnými způsoby. Když je tak pozoruji, koloběžka se mi z nich jeví jako nejpraktičtější - dá se z ní na rozdíl od kolečkových bruslí a lyží kdykoliv seskočit, je lépe ovladatelná než třeba skateboard, k převážení vlakem se hodí lépe než kolo (za tu skládací se tam dokonce ani neplatí), při prozkoumávání okolí je rychlejší než pěší chůze... Na řídítka se dá připevnit láhev na pití, nad předním kolečkem můžete mít stupátko pro malé dítě (pokud ovšem nejede samo vedle vás a není, jen tak mimochodem, rychlejší než vy), přičemž skládací mechanismus je vymyšlen tak šikovně, že nic z toho mu není na závadu. Skládací koloběžka s malými kolečky sice má svoje nevýhody (hlavně tu, že na nerovném povrchu poměrně hlasitě drnčí), ale svojí skladností je vyvažuje. Na delší cesty, a to říká každý, se lépe hodí ta "pořádná", jejíž balonová kola pěkně pérují, podobně jako u bicyklu. Jízda na ní může být pro někoho únavná, ale to je pro aktivní odpočinek právě dobře. Sedíte-li po celou svou pracovní dobu u počítače, potřebujete vydatný trénink jako sůl. Na koloběžce se zaměstnají nohy, ruce i trup a podle lékařů by to měla být i dobrá rehabilitace (viz např. [zde](#)). S tím nemám zatím žádnou zkušenost, ale zní to logicky, protože váha je rozložená, klouby odlehčené a střídání zátěže a odpočinku si dávkujete při střídání nohou přesně podle potřeby.

Foto -ah-

Kdo na koloběžce nikdy dřív nejezdil, může se na ní ze začátku cítit nejistě. Řídítka jsou úzká, kolečka malá, pro cyklistu je to nezvyk. Čekala jsem, že budu zpočátku ztrácet rovnováhu a vybavovaly se mi scény z animovaného filmu o rodině Simpsonových (ten díl, kde si maminka Marge opatří dvojkolo – „Návrat nezdárného syna“). Upokojilo mě ale zjištění, že se vyrábějí i tak důkladně zabezpečené koloběžky, na kterých můžete brzdít nohou i rukou (přes lanko) zároveň - právě takovou jsme si pořídili my s mým mužem a dá se na ní dobře sjíždět i z kopce. Do vršku to jde sice pomalu, ale i tak snadno předhoníte chodce, no a po rovině se ujíždí pěkně svižně a s velkou radostí, protože je to takový veselý způsob pohybu, při kterém si připadáte jako školáček o prázdninách. Moc nás to baví a náhodné kolemjdoucí asi také, když nás vidí uhánět, až nám naše šediny vlají ve větru... Kdyby si chtěl někdo jízdu vyzkoušet, stačí přijít a my mu koloběžku na chvíli půjčíme. Už jsem si také změřila čas potřebný k mým obvyklým cestám a vyšel dokonce příznivěji, než jsem čekala.

Nedávno jsem viděla dva tatínky, jak vezli na koloběžkách své ratolesti před sebou i s taškami ráno do školy. Byl na ně moc pěkný pohled. Těším se, že takové scény snad budu vídat čím dál tím častěji. Moc pěkně se, myslím, k našemu novému způsobu dopravy hodí slova z vtipné a všestranně zajímavé knížky Ladislava Zibury "40 dní pěšky do Jeruzaléma" o tom, jak po úmorném putování podél frekventovaných tureckých a izraelských silnic prošel branou kibucu: "... Povím vám, že na takovém kibucu není nic zvláštního. Je to jen obyčejná rajská zahrada. Domy od sebe neoddělují ploty, všude pobíhají děti, panuje tam božský klid a existenci aut připomínají jen obrysy vzdáleného parkoviště. Po kibucu se totiž obyvatelé smějí pohybovat jen na kole nebo pěšky..." -ah-

Nedávno jsem viděla dva tatínky, jak vezli na koloběžkách své ratolesti před sebou i s taškami ráno do školy. Byl na ně moc pěkný pohled. Těším se, že takové scény snad budu vídat čím dál tím častěji. Moc pěkně se, myslím, k našemu novému způsobu dopravy hodí slova z vtipné a všestranně zajímavé knížky Ladislava Zibury "40 dní pěšky do Jeruzaléma" o tom, jak po úmorném putování podél frekventovaných tureckých a izraelských silnic prošel branou kibucu: "... Povím vám, že na takovém kibucu není nic zvláštního. Je to jen obyčejná rajská zahrada. Domy od sebe neoddělují ploty, všude pobíhají děti, panuje tam božský klid a existenci aut připomínají jen obrysy vzdáleného parkoviště. Po kibucu se totiž obyvatelé smějí pohybovat jen na kole nebo pěšky..." -ah-

Příspěvek do soutěže o předplatné časopisu Naše příroda

Na tomto místě přinášíme příspěvky, které byly zaslány do soutěže o předplatné časopisu Naše příroda. Příspěvky, které nezískaly první cenu, ale přesto si zaslouží zveřejnění.

Foto Eva Legátová

Zámecký park Chanovice

Zámecký park v Chanovicích není rozlehlý, ale nabízí mnoho přírodovědných zajímavostí. Je to anglický park s malým rybníčkem. Rybníček přitahuje ropuchy, čolky i rosničku zelenou, šídla modrá a šídlatky velké. Užovka obojková byla pozorována spíše v jiné části parku u rybníka Ohrada. Sýček obecný se bohužel již z parku odstěhoval, konipasům horským se zde však stále líbí. Nechybějí strakapoudi, datlové a žluny. Ve zdi kolem parku bylo nalezeno hnízdo střízlíka obecného. Na zdi zámku lze téměř vždy najít nějaké bezobratlé živočichy. Na jižním svahu pod zámkem žije trojzubka stepní, v lesní části jsou hojné mimo jiné podkornatky žíhané. V parku na jaře kvetou orseje jarní, plicníky lékařské, sasanky hajní, hrachory jarní a podbílký šupinaté. Z hub zde byla nalezena např. hlíva ústříčná, lesklokorka lesklá,

lupenopórka červenožlutá, vějířovec obrovský, pstřeň dubový a palečka. Nejcennější dřevinou je přes 200 let starý křehovětvec žlutý pocházející ze Severní Ameriky. U rybníčka byla vysazena katalpa trubačovitá a klokoč zpeřený. Přes zámecký park vede naučná stezka „Příroda a lesy Pošumaví v Chanovicích“.

Eva Legátová

V krajině domova

Na dveřích půjčovny Za Parkem visí kalendář s obrázky Josefa Lady a vždycky se při

obracení stran už těším na tu další, protože je radost se na ně všechny dívat - na tu utěšenou krajinu zalidněnou činorodým, spokojeným obyvatelstvem. Takhle nějak asi i leckdo u nás chce vidět naši rodnou zemi a na mě to platí také. Hrusický kostelík mi připomíná náš strakonický (sv. Václava), a když jsme se na něj dívali při výletu pro Akademii volného času (13. 6. 2017), připadala jsem si jako doma. Nic na tom nemění to, že skutečnost nebývá tak idylická jako obrázky a že nelze než souhlasit s Ladovým současníkem a krajanem **Karlem Novým**, jehož verše vyznívají často velmi hořce - třeba v básni Písnička rodná: "... Je málo světla a pravdivé krve..." Domov všichni dobře známe a neděláme si o něm iluze, ale i tak si jej rádi vysníváme jako místo veselé, milé a dobrodružné, takové, jak jsme jej vídali kdysi, v dětství. Myslím, že úplně přesně to vystihl **Jiří Trnka**: "... Někdy se říká, že venkov není takový, jak jej Lada kreslí. Je to touha po venkově, po přírodě v nás, kteří žijeme skoro celý život ve městě... Věřím na Ladovy vesničky a hospody a věřím, že se tam jednou nastěhuji a že budu sedět pod lípou a dívat se, jak se nad krajem stmívá a třepotá se první hvězda..."

Kdysi jsem pro pobavení svých kamarádek z pražských studií vymyslela říkačku o "strašném" Strakonicku, když jsem je lákala k nám - začínala takhle: "Ve Strakonících v zimních měsících je tu zima ukrutná od října až do dubna. Ve Strakonících v letních měsících kousají tu komáři od května až do září" - a podobně provokativní byly i další sloky (celý text a delší komentář viz [zde](#)). Spolužačky sem jezdily vždycky rády a moje legráčky nebraly vážně, protože vědí, že mám svoje rodné hnízdo ve skutečnosti moc ráda. Nemá to ale nic společného s tím, že by nebylo podle mě co vylepšovat, že bych chyby Strakoňáků, včetně těch svých, zlehčovala nebo že bych o nich nevěděla. Tohle všechno se mě dotýká možná ještě o dost víc, než to bývá, ale nemá to vliv na to, jestli mám, nebo nemám Strakonice a jejich okolí ráda. Můj vztah k nim není podmíněn tím, že by si to musely zasloužit. "Mít něco nebo někoho rád", to беру jako věrnost v dobrém i zlém a snahu přispět podle svých možností k tomu příznivému.

Přála bych si, aby se to dařilo, a věřím, že to jde na všechny možné způsoby. Jako třeba, když se nějaká skupinka dohodne a někde uklidí nebo něco vyzdobí, když se ochránářská parta snaží chránit stromy a jiné přírodniny nebo když znalci historie podávají informace o našich předchůdcích. Když se objeví nová výstava mladých umělců na zdi v Želivského ulici (teď zrovna jsou tam dokonce ukázky z nově vzniklé knihy od místních autorů - našeho kolegy Petra Kalaše a výtvarnice Jitky Petrášové - „S harpunou na tetanus“) nebo i "jenom", když si někdo u svého rodinného domku udržuje místo sterilního trávníčku přírodní zahradu, pro potěchu svoji i kolemjdoucích a pro zvířectvo, které také patří k obyvatelům města.

K letošnímu 650. výročí prvního listinného potvrzení městských práv připravila dvojice Ondřej Fibich - Karel Skalický knihu „**Obrazy z dějin Strakonice**“, na konci srpna proběhnou oficiální oslavy, v září (14. 9. - 17. 9.) se bude konat festival **Strakonice nejen sobě...** a sám pro sebe si každý z nás prožije ohlednutí do historie své obce po svém. Někdo tak, že se neohlédne vůbec, někdo s hrdostí, někdo s výčitkami, někdo s vděčností, podle povahy i podle toho, o co se kdo z nás snaží a co by si přál předat svým dětem. Snad se nám bude v budoucnu dařit, abychom neopakovali chyby našich předchůdců, tak jak se nám to dosud stává. Člověk si to často ani neuvědomí, že něco, co kritizuje, dělá vlastně i on sám. Právě proto je na místě si to porovnávat a být ve střehu - a kulatá výročí bývají dobrou příležitostí se na to soustředit. **-ah-**

Foto -ah-

Zdraví a strava

Nízkosacharidová rostlinná „dieta“

Mnoho dietních návodů posledních několika málo desítek let má jeden společný jmenovatel - nízký podíl sacharidů. Myšleno i těch složitých, tedy škrobů. S tímto hlavním dogmatem operuje i poměrně zpopularizovaná „paleo dieta“. Krátkodobý hubnoucí potenciál takových jídelníčků je asi těžko zpochybnitelný (i když jsem toho názoru, že zhubnout se dá mnoha různými postupy, nebo jejich kombinací). Horší už je to s dlouhodobým zdravotním efektem takových diet. Hlavním úskalím je zejména vysoký podíl bílkovin, který zvláště v kontextu dnešních běžných potravin představuje výrazné riziko při dlouhodobější aplikaci. Přetěžována je zejména vylučovací soustava, která musí bílkovinné přebytky poměrně složitou cestou a za vzniku mnoha zplodin metabolismu odvádět z organismu pryč. Menším problémem je také vyšší obsah tuků - vždy je však důležité, z jakých zdrojů a zda jejich příjmu odpovídá energetický výdej. Hlavním důvodem, proč jsou „paleo“ směry tak trochu protimluvem, je však obrovské množství škodlivin a potenciální rizikovost zvýšeného příjmu živočišných potravin, na kterých jsou tyto diety postaveny. Pokud se tedy v této souvislosti hovoří o návratu k přirozenosti lidského stravování, měli bychom si uvědomit, že dnes to již vzhledem k promořenosti potravního řetězce škodlivinami (zejména na těch vyšších úrovních) není zdravotně výhodné.

Možným řešením a fúzí myšlenek nízkosacharidových dietních směrů s poznatky novodobé racionální výživy je jejich aplikace v rostlinném jídelníčku nebo ve stravování na rostlinném základě (s převažující

rostlinnou složkou). Přestože je rostlinný jídelníček veskrze postaven na kvalitních potravinách s komplexními sacharidy, je možné ho poskládat na nízkosacharidové bázi. Tento postup je možné doporučit v krátkodobějších restriktivních jídelnících, které mají vysoký hubnoucí i očištný potenciál, nebo jako pomocná složka léčby některých zdravotních komplikací (např. zánětů), použitelný je v prevenci a léčbě diabetu, s určitými opatřeními krátkodobě i při sportovní zátěži atd. V pravém slova smyslu tento jídelníček využívá všech výhod rostlinných potravin a spojuje ho s některými výhodami uvedených nízkosacharidových diet. Jen musíme trochu popustit uzdu fantazie a nebrat výraz „nízkosacharidová“ tak úzkostlivě. Cukry jsou totiž obsaženy takřka ve všech potravinách (a v rostlinné říši to platí obzvláště), v mnoha případech však v malých množstvích. Do popředí se dostává obrovský pozitivní význam vlákniny, o které je známo, že metabolismus sacharidů „zpomaluje“. Naprosto nepochopitelně je tak z nízkosacharidových diet odstraňováno ovoce, i když vzhledem k nízkému obsahu jednoduchého cukru a rekordnímu zastoupení vlákniny je potravinou takřka ideální.

Co by tedy měl nízkosacharidový rostlinný jídelníček obsahovat? Jakoukoli zeleninu v jakékoli úpravě a v jakémkoli množství (snad vyjma brambor apod.). Jakožto zdrojů zdravých tuků je možné využít širokou paletu ořechů, semen a některých tučných plodů (avokádo atd.) a veškerých výrobků a pokrmů z nich (ořechová másla, sýry...). V menších množstvích zařazujeme luštěniny s nižším obsahem sacharidů (zejména sóju a výrobky z ní, bob, cizrnu a okrajově ty ostatní). Výborně využitelné jsou bílkovinné koncentráty a alternativy živočišných potravin – tofu, tempeh, seitan, robi, klaso... A samozřejmě ovoce, vyjma výrazně sladkých (tropických) druhů (banán, ananas...). Pro přípravu mnoha pokrmů dobře využijeme postupy známé z raw kuchyně. Pro představu uvádím ukázkový rostlinný nízkosacharidový jídelníček. Jedná se spíše o mustr, který lze s obměnami jednotlivých potravin aplikovat zcela nebo zčásti.

Snídaně: a) mrkvovo-jablečný salát s přidavkem drcených semen, lískové ořechy, tahini pasta apod.

b) smoothie z lesních plodů a rostlinného mléka, s přidavkem vanilkové hrašky

c) chia puding

Oběd: a) opékaný seitan, tofu, tempeh apod. se zeleninovými hranolky (mrkev, celer, petržel, červená řepa...) a rostlinnou majonézou

b) žampiony zapékané s červenou čočkou, cuketou a droždovým sýrem

c) grilované sójové plátky s celerovým pyré a naklíčenou slunečnicí

Svačina: a) mandle s přidavkem libovolného ovoce

b) smoothie z avokáda, kapusty a hrušek

Večeře: a) hráškovo-brokolice krém (zelený hrášek, brokolice, smetana z kešu ořechů, cibule, česnek), krutóny z opékaného tofu a/nebo dýňových semen

b) římský salát s rajčaty, naklíčeným mungem a zálivkou z olivového oleje, s přidavkem ochucené vařené cizrny nebo restovaného klasa -jj-

Ing. Jan Juráš -jj-

Ekoporadna při ŠK, Informační centrum neziskových organizací, Husova 380, Strakonice

Po - Čt: 7:30 - 16:00, Pá - po domluvě

tel.: 380 422 721, 721 658 244

E-mail: jan.juras@knih-st.cz

Základní organizace Českého svazu ochránců přírody Strakonice, Zámek 1

www.csop-strakonice.net

E-mail: posta@csop-strakonice.net

Kompost - Strakonický měsíčník o ochraně přírody

Příspěvky v tomto čísle - Jan Juráš, Vilém Hrdlička (-vh-),

Alena Hrdličková (-ah-), Marcel Kraus, Anděla Kinclová,

Petr Pavlík, Simona Šafarčíková, Eva Legátová

Grafika - Jan Juráš

Logo Kompost - Monika Březinová

Kresby - Ivana Jonová

Jazyková úprava - Jan Juráš

Kontakt - jan.juras@knih-st.cz, 380 422 721

Publikované články vyjadřují výhradně názory autorů

Anticopyright 2017

ŠMIDINGEROVA
KNIHOVNA
STRAKONICE